

Taiwan: Medzi dvomi veľmocami

Tomáš Lalkovič

Zatiaľ čo väčšina sveta sleduje vývoj frontovej línie na Ukrajine, v trojuholníku vzťahov medzi Čínou, Taiwanom a USA narastá napätie, ktoré je čoraz častejšie označované za novú studenú vojnu.

V ekonomickej dimenzii sa prejavuje vo forme obchodnej vojny, vo vojenskej zasa rastúcimi výdavkami na zbrojenie všetkých strán a znepokojujúcimi vojenskými cvičeniami. Najväčšia eskalácia nastala v auguste minulého roka po tom, ako Taiwan navštívila predsedníčka Snemovne reprezentantov amerického Kongresu Nancy Pelosiová. Čína v reakcii odpálila riadené strely ponad Taipei, preletmi dronov narušila vzdušný priestor niekoľkých ostrovov patriacich Taiwanu a vojenskými loďami prekročila stredovú líniu medzi Taiwanom a pevninou. Kvôli konfrontačnému správaniu všetkých zúčastnených strán sa nezdá, že by konflikt mohol v najbližšom čase znovu vychladnúť. To je obzvlášť znepokojivé najmä pre sústredenie svetovej produkcie mikročipov na Taiwane, ktorej narušenie má potenciál vykoľajit' globálnu ekonomiku.

Vnútrotná politika Číny

Asertívnu pozíciu Číny vysvetľuje okrem historických faktorov najmä konsolidácia moci prezidentom Si Ťin-pchingom prebiehajúca od roku 2012. Si Ťin-pching obsadil najvyššie pozície čínskej komunistickej strany v novembri 2012 a prezidentský úrad v marci 2013. V tom istom roku začala Čína s výstavbou vojenských základní v Juhočínskom mori. Po ekonomickej stránke sa o rozvoj svojho globálneho vplyvu pokúsila spustením iniciatívy Novej hodvábnej cesty (*Belt and Road Initiative*), ktorá je základom Siho zahraničnej politiky.

V oblasti vnútornej bezpečnosti nastali najväčšie zmeny po roku 2015. Nová národná bezpečnostná legislatíva zmenšila priestor na nezávislé myslenie a občiansku spoločnosť a podrobila bežných občanov neustálemu sledovaniu. Pod zámienkou boja proti terorizmu a extrémizmu bolo viac než milión turkických moslimov z ujugurského etnika poslaných do reedukačných táborov na severozápade krajiny, čo sprevádzalo vážne porušenie ľudských práv. Svoje predstavy ohľadne Taiwanu zdôraznil čínsky prezident v roku 2019, keď zopakoval svoju víziu jednej krajiny, ale dvoch systémov po vzore Hongkongu.

Pohľad z Taiwanu

Práve Hongkong však pre Taiwan slúži skôr ako zdroj pochybností, než žiarivý príklad zjednotenia s pevninou. Zásahy Komunistickej strany Číny do občianskych slobôd a volebného systému Hongkongu vyústili v roku 2020 do masívnych protestov. Čínske pokusy o zblížovanie Taiwan vníma skepticky a vytrvalo odmieta, za čo je do istej miery zodpovedná aj generačná a stranícka obmena na poste prezidenta Taiwanu.

Predchádzajúci prezident Ma Ying-jeou bol kandidátom konzervatívnej strany Kuomintang (KMT), ktorá sa k otázke nezávislosti stavia dlhodobo rezervovane.

Od roku 2012 začína byť čínska vnútrotná aj zahraničná politika asertívnejšia.

Podporoval teda dobré ekonomické a politické vzťahy s pevninskou Čínou v súlade s konsenzom z roku 1992 medzi Komunistickou stranou Číny a KMT. V roku 2016 sa prezidentkou Taiwanu stala Tsai Ing-wen, ktorá je zároveň hlavou Demokraticko-progresívnej strany – hlavného rivala KMT. Tá odmietla predchádzajúcu interpretáciu konsenzu z roku 1992 a vo svojom inauguračnom prejave zdôraznila, že bude brániť suverenitu a územnú celistvosť Taiwanu a udržiavať vzťahy s pevninou v súlade s ústavou a relevantnou legislatívou. V reakcii na to Peking prerušil oficiálny kontakt s Taiwanom.

Záruky USA

USA uplatňuje v konflikte politiku strategickej nejednoznačnosti.

Napriek vyhláseniam o nezávislosti je pre Taiwan obrovským problémom vojenská prevaha Číny. V prípade otvoreného konfliktu by mal iba malú šancu ubrániť sa a preto hľadá záruky svojej bezpečnosti u zahraničných partnerov, akými sú napríklad USA. Tie navonok uznávajú politiku jednej Číny a udržiavajú oficiálne vzťahy iba s pevninskou časťou. V roku 1979 však prijali zákon o vzťahu s Taiwanom, ktorý tvorí základ na neoficiálny kontakt s ostrovom.

Ďalšie záruky týkajúce sa predaja zbraní a nenaliehania na vyriešenie otázky zjednotenia Číny boli prijaté v roku 1982 a tvoria základ dnešnej politiky strategickej nejednoznačnosti. USA suverenitu Taiwanu otvorene neuznávajú a nedávajú mu explicitné záruky vojenskej pomoci v prípade čínskeho útoku, ale udržiavajú s ním živé kontakty a pomáhajú mu budovať svoje ozbrojené sily (voči čomu Čína pravidelne protestuje).

Vzhľadom na svoju geografickú pozíciu má Taiwan najväčší záujem o zbrane, ktoré sú schopné zabrániť vylodeniu čínskych vojsk. Nákupy od USA teda dlhodobo prioritizujú stíhacie letectvo, protivzdušnú obranu, strely s plochou dráhou letu a delostrelectvo.

Obchodná vojna

Počas Trumpovej administratívy došlo k čiastočnému vyostreniu vzťahov s Čínou, to malo ale stále viac ekonomický, než vojenský rozmer. Národná bezpečnostná stratégia z roku 2017 označila Čínu spolu s Ruskom ako aktérov, ktorí sú výzvou pre americkú moc, vplyv a záujmy a snažia sa poškodiť bezpečnosť a prosperitu USA.

Súčasťou ekonomického súperenia s PRC boli obvinenia z manipulácie s menou a obmedzenie obchodu so spoločnosťou Huawei.

Vzhľadom na to sa Trumpova administratíva pokúsila o obmedzenie najväčšieho nástroja čínskeho vplyvu, obchodných vzťahov. Tie vnímal prezident Trump ako nevýhodné a na ich vyrovnanie nastolil clá na import z Číny v hodnote stoviek miliárd USD. Odvetné clá z čínskej strany vyústili do plnohodnotnej obchodnej vojny medzi dvomi veľmocami, ktorá poškodila aj globálne dodávateľské reťazce.

Ďalšie ekonomické konflikty sa týkali obvinenia Číny z manipulácie s menou a obchodu s telekomunikačnou spoločnosťou Huawei – ktorej produkty sú na západe vnímané ako rizikové. Súčasťou súperenia s Čínou boli aj ďalšie predaje zbraní Taiwanu. Najväčšiu položku tvorilo 108 tankov Abrams vo verzii M1A2T a 66 stíhacích lietadiel F-16V. V roku 2020 získal Taiwan niekoľko stoviek kusov rôznych druhov riadených striel, 400 kusov protilodných Harpoon, 135 kusov AGM-84H SLAM-ER so schopnosťou zmeniť cieľ počas letu, alebo aj 64 kusov taktických balistických striel ATACMS vrátane jedenástich odpaľovacích platforiem HIMARS.

Rok 2022

Najväčšie vyostrenie vzťahov nastalo v auguste 2022 po návšteve Nancy Pelosiovej, ktorá sa uskutočnila 2. augusta v rámci väčšej cesty po juhovýchodnej Ázii. Takmer okamžite po

Súčasťou konfliktu sú aj snahy o spomalenie technologického pokroku PRC formou zákazu exportu mikročipov do krajiny.

jej odchode spustila Čína rozsiahle vojenské cvičenia, ktorých cieľom bola demonštrácia sily a odradenie USA od väčších zásahov do otázky autonómie Taiwanu. Cvičenia sa uskutočnili v šiestich zónach okolo ostrova a ich súčasťou boli odpaly balistických rakiet, streľby živou muníciou a nasadenie vzdušných aj námorných síl. Niekoľko balistických rakiet dopadlo aj do výsostnej ekonomickej zóny Japonska.

Americký prezident Joe Biden pôvodne návštevu Taiwanu Pelosiovej neodporúčal v záujme zachovania relatívne pokojných vzťahov. Napriek tomu však krátko po čínskej reakcii prekvapivo prehodnotil úmyselne nejednoznačné americké stanovisko, keď počas interview pre stanicu CBS vyjadril odhodlanie prísť Taiwanu na pomoc v prípade otvoreného konfliktu. Krátko predtým bol tiež schválený ďalší predaj radarových systémov a riadených striel Taiwanu v hodnote 1,1 mld. USD, čo si vyslúžilo ďalšie protesty zo strany Číny. Išlo o najväčší predaj zbraní Taiwanu počas Bidenovej administratívy. Súčasťou balíka bolo 60 protilodných striel Harpoon a 100 striel vzduch-vzduch Sidewinder.

Jeden z najdiskutovanejších krokov proti Číne, ktorý však nie je nevyhnutne prepojený s taiwanskou otázkou, mal opäť ekonomický charakter. Bol ním zákaz exportu mikročipov a technológií na ich výrobu do Číny. Jeho prostredníctvom sa snažia USA obmedziť alebo aspoň spomaliť prístup Číny k špičkovým technológiám potrebným na vývoj najmodernejších zbraní a umelej inteligencie.

Budúcnosť

Ďalší vývoj vzťahov okolo Taiwanu je otáznym, možnosť vojenskej invázie je však momentálne len málo pravdepodobná. Napriek tomu, že nedávne stiahnutie USA z Afganistanu mohlo pre jeho globálnych konkurentov pôsobiť ako signál slabosti, ruský pokus o trojdňové dobytie Ukrajiny môže byť naopak pre Čínu odstrašujúcim príkladom príliš sebavedomej vojenskej agresie. Čína zároveň ešte stále bojuje s pandemiou Covid-19 a napriek drastickým opatreniam sa nezdá, že situáciu dostane v dohľadnom čase pod kontrolu.

Momentálne sa objavujú signály toho, že Čína, USA a Taiwan sú ochotní a schopní napätie deeskalovať. Joe Biden a Si Ťin-pching sa naposledy stretli v novembri počas zasadnutia G20. Nedošlo síce k žiadnym prevratným zmenám, obe strany si však vyjasnili svoje „červené línie“ – nezávislosť Taiwanu pre Čínu, ohrozenie Južnej Kórei, Japonska a ďalších spojencov pre USA – a obnovili diskusiu ohľadne klímy a vzájomných obchodných vzťahov. Pokusy o zlepšenie vzťahov vidieť aj zo strany Taiwanu. V januári napríklad ponúkla prezidentka Tsai Ing-wen Číne pomoc so zvládaním prebiehajúcej vlny pandémie.

Napriek tomu aj tento rok pokračujú rozsiahle vojenské cvičenia vo vodách okolo Taiwanu. Podľa Číny je ich cieľom testovanie bojovej pripravenosti a nácvik obojživelných operácií, dochádza však k prekročovaniu stredovej línie medzi ostrovom a pevninou, čo Taiwan vníma ako provokačné.

Článok vyšiel v rezortnom časopise Obrana 3/2023.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.